

STIVEN
PRESFILD

RATNIK

Prevela
Tatjana Bižić

■ Laguna ■

Naslov originala

Steven Pressfield
A MAN AT ARMS

Copyright © 2021 by Steven Pressfield
All rights reserved

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Dajani

Ako jezike čovječije i anđeoske govorim, a ljubavi nemam, onda sam kao zvono koje ječi, ili kimbal koji zveči.

I ako imam dar proroštva i znam sve tajne i sve znanje, i ako imam svu vjeru da i gore premještam, a ljubavi nemam, ništa sam.

PRVA POSLANICA SVETOG APOSTOLA PAVLA
KORINĆANIMA, 13: 1–2

Jedno je izučavati rat, drugo živeti život ratnika.

TELAMON IZ ARKADIJE, NAJAMNIK IZ
PREHRIŠĆANSKOG I POSTHRIŠĆANSKOG DOBA

Korintski zaliv
Korint
Atina
Sparta
PELOPONEZ

EGEJSKO MORE

KRIT

S R E D O Z E M N O
M A R E N O S T R U M

JUDEJA, SINAJ
I SREDOZEMLJE
U
I VEKU N. E.

0 200
milje

0 200
km

PRVA KNJIGA

X LEGIJA

VOJNIK

U JUDEJI, NA OSAMDESET PRVOJ MILJI puta od Jerusalima do Damaska, nalazi se jedan uspon tako oštar i dug da kretanje teretnih kola, pa čak i pešaka, uspori do iznurenog gamizanja pre nego što se putnici domognu vrha.

To je pljačkašima i drumskim razbojnicima omiljeno mesto za zasede.

Poslednjih godina Klaudijeve vladavine carska rimska konjica je jedno vreme redovno krstarila tom opasnom deonicom puta. Putnici bi u dnu uspona prekinuli putovanje i sačekali da oblak prašine najavi da dojahuju legionari. *Equites legionis* bi otpratili putnike izvan opasnosti. Kad je, međutim, ustanak jevrejskih zilota istinski uhvatio maha onih meseci pre nego što će se na rimski presto popeti novi car Neron, Rimljani više nisu izjahivali tako daleko od svoje utvrde u Jerusalimu niti su se odlučivali da izlažu kožu zarad potčinjenog stanovništva čiji su buntovni sinovi kasapili njihove sunarodnike po ulicama.

Razbojnici su se ponovo namnožili.

U to se vreme tu u dnu uspona nalazila jedna gostionica. U početku su je tvorili samo šatori, ali je kasnije dodato dvorište opasano palisadom, koje je služilo kao svojevrsna reduta ili

bastion. U dvorištu su se nalazili kuhinja pod nadstrešnicom, sedlar, kolar, konjušar, te zajednički prostor za pripinjanje i pojenje stoke i sobe u kojima se moglo platiti noćenje na kame-
nom podu. Gostionica u to doba nije nosila nikakvo ime. Zvali su je prosto-naprosto „u dnu uspona“. U životu je i dan-danas i svaki putnik koji poznaje te krajeve znaće i za nju.

Desilo se da se jedan tamošnji momčić po imenu David, sin Ilijin, četrnaestogodišnjak, nepismen, ali krepih udova i izdašno obdaren stremljenjima, zatekao upravo na ovom mestu izvesne večeri jevrejskog meseca tišrija – rimskog oktobra – *anno Domini*, kako će se uobičajiti da se beleži, leta Gospodnjeg 55. David je bio došao s dva druga iz sela da gleda jutarnju zasedu.

U dvorištu gostionice okupljeno je bilo te večeri desetak što lakših putnih, što teretnih kola, od kojih su neka bila s konjskom zapregom, a neka su vukle mule, i osim njih i nešto putnika pešaka – torbara, hodočasnika i sličnih lotalica. Društvo su upotpunjavale dve porodice koje su tovarile svoj zemni imetak, jedna u ručna kolica, druga na magare. Pred ponoć pristiže i poslednji pešak, čovek od četrdesetak godina, na putu iz Jerusalima s nemom kćerčicom od devet ili deset godina.

Mlađani David nađe se zatečen pojavom tog deteta. Divlja, prljava, bosa, kose tako ućebane da je izgledalo da ni češalj ni četka ne bi mogli da se provuku kroz nju, curica je više ličila na kakvu zverku nego na ljudsko biće. Njen otac, ako joj je uistinu to bio taj odrasli putnik koji je pazio na nju, vladao je njome povocem, prljavim kao i njena odeća, vezanim curici oko struka. Čovek i devojčica nisu ni pokušali da se nametnu društvu u dvorištu, nego su se odmah povukli u najudaljeniji prikrajak.

Najupadljivija ličnost te večeri u dvorištu gostionice bio je ipak jedan vojnik, koji je putovao peške sam, koji se držao izdvojeno od ostalih i ni sa kim nije izmenio ni reč, pa čak ni klimnuo glavom. Na ratnikovoj desnoj podlaktici mogla se raspoznati izbledela vojnička tetovaža

LEGIO X

– oznaka vojnika, ili bivšeg vojnika Desete rimske legije. Mlađanog Davida je nešto u tom čoveku odmah zakopkalo, iako se ustezao da mu priđe ili makar da ga pozdravi.

Legiji se pristupalo, David je to znao, na dvadeset pet godina. Vojnik može da zasluži da ga ranije otpuste ako bude obogaljen ili kao nagradu za hrabro ratovanje. Oni koji odsluže ceo rok, gotovo uvek se vraćaju tamo otkuda su i potekli – u Španiju, recimo, ili Galiju, ili Germaniju. Malo ko izabere da ostane u pustošnoj, negostoljubivoj Judeji. Jedna kolonija bivših legionara osnovana je u Gazi, i još jedna severnije, na obali, u Cezareji Maritimi, gde im je car dodelio zemlju. Naići na ovako samog vojnika bilo je zaista neobično. Od čega li taj čovek živi, pitao se David. Ko bi unajmio jednog samotnog pešadinca? Šta jedan sam čovek uopšte može da postigne?

Vojnik je i u ostalima u dvorištu izazivao znatiželju baš kao i u Davidu, pa su posle nekog vremena počeli da mu prilaze, najpre snebivljivo, a onda sve napadnije i nametljivije. Vozari su okupljali sve telesno snažne i sposobne za samoodbranu pri prelasku grebena na vrhu uspona sutra ujutru.

Da li bi i vojnik učestvovao? Da li bi pripomogao u okršaju s pljačkašima?

Da li bi, zapravo, bio voljan da predvodi četu?

Čovek je odbio.

Uzeo je svoju opremu i povukao se u prikrajak uz sedlarevu radionicu, gde je na jednu klupu bilo postavljeno bure s pitkom vodom i uz njega obešena na kaiš od opute zaimača izdubljena od tikve. Desilo se da je u isti čas buretu prišao i onaj otac sa devojčicom. Dete je ustuknulo, očigledno bojeći se ratnika, ali joj se on osmehnuo, pružajući joj zaimaču s vodom.

„Ti prva“, rekao je na latinskom.

Devojčica je, međutim, uzmakla pod očevo okrilje.

Zaključivši da dete ne govori jezik osvajača, vojnik joj se obratio i po drugi put, samo sad na aramejskom.

„Ne boj se, neću ti ja ništa.“

Dete je ovog puta prišlo i prihvatilo zaimaču. Očima punim strepnje, pa ipak živahnim i pametnim, curica je, kako se činilo, premerila vojnika od glave do pete. Plaćenik je, sa svoje strane, proučavao nju podjednako prodorno.

Pošto se napila, ona mu vrati tikvu. Zahvalivši joj, vojnik upita kako joj je ime.

Devojčica je ćutala.

„Je li dete gluvonemo?“, upita vojnik oca.

„Čuje, ali ne može da govori“, odgovori mu ovaj.

Otac se zatim povuče s curicom u onaj kutak gde su se bili prvobitno smestili.

To što ih je vojnik prvi put odbio nije vozare odvrtilo, nego ih je naprotiv podstaklo da udvoje napore da ga pridobiju za svoj naum. Izložili su pred njim vlastito priprosto oružje – koplja i sekire, toljage i batine – i kleli su se strašnim zakletvama da će slušati njegova naređenja u ma kakvom okršaju. Borili bi se uz njega sa žarom očajnika.

Čovek ih je svejedno odbio.

Nije to sitnica, rekao je, potegnuti oružje s namerom da ga i upotrebiš. „Ako bih smeo da predložim, gospodo, što ne biste platili razbojnicima koliko vam traže? Taj gore vrh je njima trošarina. Dajte im koliko vam zacene, pa prođite svojim putem.“

„Ne razumeš ti, brate“, rekao je četovođa vozara. „Znamo mi odlično te probisvete. Oguliće nas do kože i usput nas još i napatiti.“

Okašnjavalo je. Dvorište su obasjavale baklje u držaćima. Vozari su se strastveno zbijali oko vojnika. Mladani David se promigoljio kroz gužvu i zauzeo mesto u prvom redu da bi mogao bolje da prati raspravu.

Izblize viđen, stranac je više ličio na Grka nego na Rimljana. Za ime ga niko nije pitao niti je on nalazio za shodno

da im ga kaže. Bio je stamene građe, mišićav, nešto viši od prosečnog rasta. Godina mu je moglo biti između četrdeset i četrdeset pet, iako se Davidovoj mašti činilo da je neodredljive starosti. Pokoji nagoveštaj sedina nazirao mu se u kosi i bradi, pa ipak su mu držanje i stav bili kao u nekoga u punom naponu mladosti. Odeven je bio u rimski ogrtač zvani *paenula*, nekad skerletan, ali je boja sad izbledela u smeđu, od nepromočive vune, koji mu je služio i da se umota u njega dok spava. Sedeo je lagodno na tlu u dvorištu, skrktivši noge pod sobom, pleća naslonjenih na svoju opremu koju je naslagao uz sedlarev zid.

Oružje mu je bilo legionarskog porekla, ali prepravljeno kao što David nije video nikad pre. Bacačko koplje mu je bilo rimski *pilum*, ali još skraćeno, na pet stopa, i skinuta mu je bila teška gvozdена oplata oko centra ravnoteže, tako da je letelo kao sulica, a pri udaru se ne bi savilo, kao što su se savijali legionarski pilumi da neprijatelj ne bi mogao da ih upotrebi, nego bi prodrlo koliko god je snaga izbačaja mogla da ga zarije. Jase-nova drška služila je i kao putna motka, pa je vojnik uspravivši je uz sedlarev zid okačio na nju svoje savijeno šatorsko krilo, torbu s hranom, pribor za kuvanje, i tako dalje. Preko krila mu je, u kožnim koricama postavljenim ovčjim runom, ležao rimski *gladius*, kratki mač kojim su se borili legionari pešadini.

Iz kaiševa vojnikovih *caliga*, potkovanih legionarskih sandala, virili su dršci dva bodeža za bacanje. Za naprtnjaču u kojoj je, očigledno, nosio sve što je posedovao privezan je bio neobično dugačak luk, napravljen mora biti uz poznavanje umeća Amazonki, od uglačanog roga divokoze i planinskog jasena, umotan, radi nošenja, u vučje krzno, s tobolcem strela, desetak do dvadeset njih, koje, kako se činilo, nisu bile dužine namenjene za odapinjanje salvi, kao one koje su koristili strelci legionari, nego laganije, za ciljanje pravo u metu, kao one kojima gađaju Sirijci i Parćani, konjanici lukonoše.

Vojnikova kapa bila je od nauljene vune, slična onima kakve rado nose mornari da bi ih štitile od kiše i morskih kapljica,

samo je preko nje još bila lisičja koža, s ahatnim očima i zubima od mermera.

„Hoćeš li nas predvoditi?“, pitao ga je ponovo vođa karavana.

„Ja radim za platu“, saopštio mu je najamnik.

Vozaru uz rame guralo se još pet-šest drugih ljudi iz karavana. Izviđači, uglavnom derani iz tog okruga kao i David, vratili su se iz osmatranja razbojničke zasede pre svega nekoliko minuta i izvestili da je najmanje deset naoružanih razbojnika preprečilo put i čeka, očigledno s namerom da zaustavi karavan kad se ujutru bude ispeo na vrh uspona.

„Koliko?“, upitao je predvodnik karavana.

Najamnik je pokazao deset prstiju dvaput.

„Sestercija?“

„Denarija.“

Denarij je vredeo četiri sestercije. Dvadeset denarija je bila mesečna plata oklopnog pešadinca. Vozareva zarada za ceo kolski tovar neće biti ni upola tolika.

„Cenim tvoj smisao za šalu, gospodine“, izjavi predvodnik karavana, mada mu je boja glasa govorila sasvim suprotno. „Dvadeset denarija je dvostruko više nego što će mi tražiti razbojnici.“

„Ali samo petina onoga što će uzeti celom karavanu“, uzvрати mu na to najamnik.

Izazvao je združeni gnev vozara. Na vojnika su bacane kletve. Ljudi su proklinjali njegovu nadmenost. Jedan na desetericu? Čime će im zajamčiti da neće pobeći kad zagusti... ili da će uopšte još biti među njima kad svane?

„Mesečna plata? Nečuveno! Draže mi je da me opljačkaju razbojnici gore na grebenu nego da mi ovde gule kožu takvi kao ti.“

„Kako vam drago“, kazao je vojnik. Navukao je kapu na čelo i smestio se kao da će zadremati.

Iz svog zakutka curica i njen otac sve su pažljivo posmatrali.

Predvodnik karavana pokušao je još jednom da nagovori vojnika. „Ti moraš i sam da prođeš zasedu na putu odavde.

Doći će i tvoj red da se sukobiš s razbojnicima. Zar ne bi radije da imaš našu podršku u toj borbi?“

Najamnik se udobnije namestio i nastavio da drema.

Vozar zavitla na zemlju svoje slameno pokrivalo za glavu. „Ostani onda ovde! Dabogda se pekao u paklu! Sami ćemo se braniti od tih poganih gadova.“

Okrenuvši se svojim sadrugovima, on izjavi kako su krasna vremena stigla kad vojnici nemaju petlju da se ponesu s pljačkaškim ološem nego umesto toga zbijaju šegu sa sabraćom u nevolji.

POREDAK

DA BISMO RAZUMELI NARAV ISTORIJSKOG trenutka u kome se odvija ova priča, moramo najpre da procenimo promene – materijalne, političke i duhovne – koje je pad pod rimsku vlast nametnuo jevrejskom življu Judeje.

Narod je Rimljane uvažavao zbog vojničke sposobnosti i nemilosrdnosti s kojom su sprovodili svoju silu, ali ih je mrzeo i prezirao kao idolopoklonike i sluge zla. Pokoreni Jevreji trpeli su legije i upravitelje carstva jedino zato što su bili tvrdo ubeđeni u neumitno i neminovno zbacivanje tih osvajača. Judejski patrijarhat je u to vreme, dok su u sećanju još bile žive pobeđe makavejske i hasmonejske dinastije, činio i dalje strašnu ratnu silu, naoružanu i uskiptelu buntovničkim duhom, mada po nuždi potajničku.

Prisetimo se takođe da temelji jevrejske vere leže u sili i nepobedivosti jevrejskog Boga, Gospoda nad vojskama, koji prema jevrejskom shvatanju nije pasivno posmatrao šta radi Njegov narod, nego je aktivno i žestoko učestvovao u njegovoj zaštiti i odbrani. Bezakoni Rim biće ne samo izbačen iz Svete zemlje nego i smrvljen u prah pod mehanizmima Svemogućeg u času koji On izabere i u maniru koji će celom svetu prikazati veličanstvenost Boga Jedinoga.

Kako su sa svoje strane Rimljani gledali na Jevreje? Starešine više po činu i ispunitelji vlasti posmatrali su judejsku elitu s oštrim oprezom i dubokom zbunjenošću. Nisu razumeli taj svet – njihov žar, njihovu pobožnost, dubinu i strast poistovećenja s ulogom primalaca zakona nebeskih, niti istoriju patnji tog naroda i veru u predodređenost da njima iskupi čitavo čovečanstvo. Rimski prokurator i prefekti radije su vladali preko svojih namesnika nego lično, postavljajući kao ispunitelje vlasti nad pokorenim narodom Jevreje u koje su se mogli pouzdati da će, ne bi li se umilili osvajaču, držati sopstvene sunarodnike u potčinjenosti.

Što se nižih slojeva Rimljana tiče, oni su se Jevreja grozili i gajili su omrazu prema njima. Latinska nadmenost prema judejskom življu nije znala za granice, čak ni ona koju je ispoljavao najobičniji *miles gregarius*, prašinar na službi u tom, po njegovom mišljenju, najzabačenijem i najzaostalijem zakutku carstva. Legionari su kleli tu paklenu jamu nastanjenu pobožnom, tvrdokornom, nepodnošljivom ruljom. Jevreji su za njih bili niži od životinja, jer čak se i divlje magare ili pas mogu pripitomiti da služe nečemu korisnom i opravdaju ono žita ili ogrizaka što se njihov zemni gospodar udostoji da im baci.

Nasuprot judejskom, stanovništvo Sirije, odmah malo severnije od Judeje, spremno se prilagodilo običajima osvajača. Sirijci su trgovali, sarađivali, stapali se.

Jevreji su se opirali. Nisu hteli da poviju vrat pod rimskim jarmom. Odbijali su sve korake preduzimate da bi bili obuhvaćeni rimskim poretkom i odbacivali sve ponude da, uzajamnog dobra radi, sarađuju s Rimljanima i stope se s njima.

Rimljani su, baš kao što su činili sa svakim nepokornim gospodarstvom na svim stranama svog carstva, preuredili judejski svet po uzoru na svoj vlastiti.

Gradili su brane i akvedukte. Preusmeravali su tok reka i isušivali luke. Rimski graditelji sprovodili su pitku vodu iz planina do pustinjaških mesta udaljenih stotinama milja. Osvajači

su podizali uporišta i utvrde; zidali su lukobrane i dubili pristaništa i sidrišta.

Rim je gradio puteve. Ne zemljane, s dve usečene kolotečine, ni bogaze za karavane tovarnih životinja, što je vekovima bilo dovoljno u ovoj zemlji, nego kamenom popločane, široke da se dvoja kola mimoiđu. Rimski graditelji su ispravljali krivudave puteve, a strme pretvarali u vodoravne. Uspone i plavne ravni koji su hiljadama godina ometali trgovinu sada je rimska nauka savladala i preoblikovala da prihvate nove saobraćajne žile.

Pre dolaska Rimljana trgovina je u Judeji, Samariji i Idumeji bila ograničena na tovar volujske dvokolice ili ono što se moglo poneti u dve pletene korpe na magarcu ili kamili – i onu robu koja se neće putem pokvariti. Kvarljiva roba kao što je voće i povrće, pa čak i neka vina i ulja, mogla je da se iznese samo na obližnje pijace, jer bi na putu propala.

Onda su Rimljani sagradili puteve. Odjednom je postalo moguće prevoziti robu teškim teretnim kolima. Odjednom je na njih čovek nailazio posvuda, jer nisu ih kao pre učmalim korakom teglili volovi kroz blato i kal, nego su se živahno kotrljala novosagrađenim putevima vučena zapregama mula ili konja. Kola s točkovima okovanim gvoždem mogla su da pređu ne više pet-šest milja na dan, kao stari karavani, nego petnaest, pa čak i dvadeset.

Rimski putevi su pre svega bili vojni. Prvi su se njima služili legionari. Osvajanje i gušenje pobuna bili su razlog postojanja ovih žila kucavica. Legija u punom sastavu od pedeset četiri stotine ljudi, ubrajajući tu konjicu i komoru, mogla je da premaršira od Jerusalima do Jerihona za kraće od jednog dana, a od Damaska do Gaze za nešto malo više od nedelju dana.

Rimljani su kopali bunare, ne nasumice u divljini (i na rastojanjima od dan puta), kao što su ih stolicima kopali Beduini i Arapi Nabatejci, nego u pravoj, zemljomerskoj liniji, na svakih deset milja uz nove puteve. Rimski graditelji su premošćivali suve vododerine kamenim lukovima, tako da se mogu

preći i za kišnih meseci, a sva buntovnička skrovišta postajala su izložena napadima legija. Rimljani su gradili cisterne da sakupe zimske kiše. Podizali su tvrđave sa skladištima hrane, oružja i ratne opreme. Sapinjali su zemlju svojim uporištima i vojnim saobraćajnicama kao što tamničar sapinje zatvorenika okovima i lancima.

Zatim je tu bila i rimska birokratija. Uz vojsku pešadinaca i konjanika pridruženi su bili i bataljoni pisara i činovnika. Rimski kvestori i magistrati zavodili su red i poredak u prikupljanje poreza, vođenje popisa i sprovođenje pravde, što je sve dotad ležalo u rukama domaćih velikodostojnika, verskih zvaničnika i, prosto-naprosto, odmetnika i razbojnika.

Rimska moć je bila neizmerna. Rimljani su posedovali bogatstvo, umeće i poznavanje nauke i umetnosti. Pre svega su, ipak, posedovali poredak.

One godine kad je rođen naš mlađani David, jevrejski ustanici opkolili su jedan odred legionara na bezvodnom grebenu južno od puta između Jerusalima i Šehema. Ziloti su držali viši položaj i zasipali su sinove Rima kuglicama iz prački, pa čak i kamenjem od po tri oke izbačenim iz malih poljskih katapulta. Rimski zapovednik je otposlao jednu desetinu da se probije i donese vodu.

Probili su se i doneli vodu.

Čime je, zapitaće se čovek, taj grad s obala Tibra pokorio čitav svet. Evo čime:

Rimljanin dobije naređenje i izvrši ga.

Da je četica ustanika otposlata s takvog opkoljenog položaja u kakvom su se zatekli Rimljani, oni se nikada ne bi vratili. Pobegli bi i izbacili sebe.

Takve dakle behu promene koje je pad pod rimsku vlast nametnuo sirijskoj i judejskoj zemlji.

Najveće preustrojstvo, međutim, nije postignuto ni klesanjem kamena ni sečom mačevima. Posredi je bilo ovo:

Pošta.

Svakodnevna pošta.

Pre dolaska Rimljana jedan Izraelac u Vitlejemu ili Sirijac u Palmiri živeo je svoje dane u potpunoj izdvojenosti, pa čak i neznanju, o širem svetu. Njegova se vasiona okončavala na gradskoj kapiji ili kod javnog bunara. Je li mogao da trguje? Da uči? Da otputuje nekuda van svoje zemlje? Kako, kad nije o svetu znao ništa više nego što je mogao da vidi sa svog praga niti je umeo za sutra da zamisli ništa dalje nego što je bio u stanju da prepešači danas?

Rim je doneo poštu, pošta je donela svet.

Sad je odjednom i onaj najneznatniji i najsirotiji seljanin tih oblasti znao ne samo za Atinu i Aleksandriju, nego je čak mogao u ta mesta da pošalje pismo i, nekim čudom, da otuda dobije i odgovor. Vinar je mogao svoju robu da ponudi i preko mora, kovači i druge zanatlje svojih ruku dela da prodaju gde god da su rimski putevi i rimske skoroteče mogle da dospeju.

Rimski su motivi naravno bili u potpunosti sebični. Osvajači su verovali da će njihovi putevi i akvedukti, i trgovina i pošiljke koji su putevima hitro pronošeni, sapeti njihove podanike takvim okovima poretka i zavisnosti od gospodara da će postati pokorni, krotki i nesposobi za pobune. Ipak, uskoro su, kao što to biva sa svim inovacijama koje izmene svet, na videlo izbile i nenameravane, nepredviđene posledice.

Ispostavilo se da će sama pošta (ili, tačnije, mogućnost da se širom carstva pronose nove i buntovničke ideje) uroditi najtežom pretnjom po carsku hegemoniju ne samo u Judeji i na Istoku nego širom rimskih gospodarstava. Ta opasnost neće proisteći ni iz vojske ni iz ordije, nego iz pera jednog čoveka – Savla iz Tarsa, koji će postati apostol Pavle, i koji je, da ironija bude veća, i sam bio među najistaknutijim sprovoditeljima rimske tiranije i tlačenja.

Da se vratimo, međutim, onim razbojnicima na vrhu uspona... i karavanu kola koji se penje uz strmen tog jutra, bez zaštite našeg vojnika, u susret kobnom i sudbonosnom sukobu.

OKRŠAJ U TESNACU

DAVID I NJEGOVI DRUGOVI USPELI SU SE DO VRHA strmeni još davno pre zore. Kao pozorišni gledaoci koji biraju najbolja mesta, smestili su se na jedan kameniti izboj iznad tačke na kojoj će se sukob najverovatnije odigrati. Bilo je to samo grlo sedla, a sedlo se protezalo između dva stenovita obronka dužinom od nekoliko stotina koraka.

To uzano grlo, koje je narod iz tog kraja zvao Tesnac, nalazilo se na južnom kraju, od koga se put spuštao ka Jerusalimu.

Tu su razbojnici čekali. Broj im je narastao na dvanaest. Četvorica su držala konje na rezervnom položaju, pedesetak stopa uz istočni obronak. Šestorica su se poređala uz zapadni bok sedla, uz sam put, dvadesetak koraka iznad njega. Pekli su lepinje, koje će doručkovati s vinom i maslinovim uljem. Svaki je bio naoružan onim što mu je najviše ležalo, ko sabljom, ko pastirskim lukom, ko dvoglavim sirijskim lakim kopljem. Dvojica su čučala na samom putu, smejući se nekakvoj pošalici. Niko nije pokazivao nikakve bojazni niti strepnje.

Njima je to bio svakodnevni posao.

David i njegovi drugovi prepoznali su nekoliko njih. Bili su to ljudi iz okoline, koji su gajili koze i voće. Povremeno bi

ih zavrbovali i za obavljene posao plaćali domaći zlikovci – okoreli slučajevi koji su već robijali na galijama ili u rimskim i jevrejskim zatvorima.

Karavan se sada približavao.

Povorka se uspinjala s takvom mučnom sporošću zbog strmine uspona (i, bez sumnje, straha od onoga što vreba gore na vrhu) da su kolski točkovi i kopita teglećih životinja jedva podizali prašinu goničima do članaka. Iza i između kola gegali su se putnici pešaci i hodočasnici. Ispred karavana i s obe njegove strane trčkaralo je još desetak gledalaca, dece i momčuljaka iz obližnjih sela.

Dvojica razbojnika koji su čučali na putu ustadoše. Na znak jednog od onih razbojnika koji su pekli lepinje, pošli su nekoliko koraka ka karavanu koji se približavao i stali mu na put. Još trojica su se spustila niz obronak, mada su ostali korak iznad i malo ukoso od samog Tesnaca. Niko od njih zasad nije potezao oružje.

Čelna kola karavana i dvojica koja su se pela za njima dospela su na vrh strmine i pošla ka ravnom potezu sedla. Vozari nisu sedeli na kolima nego su išli svaki ispred svojih, vodeći životinju predvodnicu zaprege za oglav s leve strane.

„Nenaoružani smo!“, doviknuo je vođa karavana dvojici razbojnika na putu. „Voljni smo da se predamo!“

Jedan od razbojnika koji su pekli lepinje, očigledno četovođa čitave te družine, dade znak onoj dvojici na putu da pođu još napred. Podigavši sad koplja, oni se ustremiše ka karavanu. Ostali razbojnici, pa i ona četvorica što su držala konje, bili su već svi na nogama.

Vođa karavana je išao u susret razbojnicima, okrenuvši otvorene dlanove ka njima i podigavši visoko ruke.

„Ne vidim da nosiš otkupninu!“, viknu razbojnički poglavica. David i njegovi drugovi su zaključili da su razbojnici sigurno usred noći poslali izaslanika u gostionicu da ugovori uslove pod kojima će pustiti karavan da prođe.

Pedeset denarija.

„Pridi! Ti i još dvojica što idu za tobom!“, doviknuo je vođa razbojnika. Stajao je sa svojim doglavnikom na trideset koraka od prvih kola, koja su sad potpuno stala, a iza njih i ostala kola i putnici.

Vođa karavana domahnu dvojici svojih pratilaca da mu priđu i oni pritrčaše, podignutih ruku. Vođa je i dalje pokazivao jedan prazan dlan, a u drugoj ruci je držao kesu s novcem.

„Predaj pare!“, viknu razbojnički četovođa.

Praćen najpre trojicom, a onda petoricom svojih ljudi, pošao je ka vozarima, držeći i dalje viši položaj na obronku. Nameravali su očigledno da trojicu vozara pred sobom zadrže pred vršcima uperenih kopalja dok sva kola ne prođu, za slučaj da je karavan smislio neku prevaru.

„Ne prilazimo mi vama blizu!“, povikao je u odgovor vođa karavana, pružajući kesu ispred sebe.

Bacio ju je zatim ka razbojnicima i ona pade, sa zvukom nečeg teškog, u prašinu na putu.

David i njegovi drugovi se zgledaše. Provodili su se odlično.

Razbojnički četovođa stupi sad na put. Nosio je težak pastirski luk, kakvim ovčari i kozari brane svoja stada od vukova.

„Polazi napred!“, zaurla on na vođu karavana. Ni on ni iko od ostalih razbojnika ne pođe da podigne kesu.

„Uzmi svoje pare!“, doviknu mu vođa karavana.

„Hoću tebe!“

S tim rečima razbojnik odape strelu, koja prozvižda vozaru pored uha i uz zvuk sličan pucnju biča zari se u borovu oplatu čelnih kola.

„Smesta!“, podviknuo je ponovo. Zapeo je i drugu strelu u tetivu luka.

Pratioci vođe karavana zajaukaše moleći ga da posluša.

„Uzmite svoje pare i odlazite!“, povikao je vođa karavana.

Razbojnik odape i drugi put, u mulu predvodnicu čelnih kola. Strela je pogodila životinju pravo u vrat. S iskidanom

njiskom živinče pokuša da se propne. Kopita sirotog stvorenja zapletoše se u ormu na grudima i ono se svali na bok, zamalo povukavši i ostale tri mule iz zaprege.

„Ajaaaa!“, zakuka vozar i krv mu navre u lice, kao da je strela pogodila njega u samu utrobu. Pojurio je ka ranjenoj životinji, koja mu je očigledno bila miljenica, a i da se ne pominje da mu je, kao vozaru, od nje zavisila zarada za život.

„Dolazi ovamo!“, zaurlika razbojnički četovođa zapinjući treću strelu. „Inače će ti treća napraviti razdeljak u kosi.“

David je osećao kako njegovi drugovi bauljaju unazad. Igra odjednom više nije bila zabavna.

„Idi! Idi!“, vikala su vođi karavana dvojica njegovih pratilaca, ali on ili nije hteo ili nije mogao. Držao se za svoju životinju koja je vrištala i batrgala se, i jaukao kunući nebo.

Razbojnički poglavica zategnu tetivu.

„Dolazimo mi, dolazimo mi!“, vikala su druga dvojica vozara, prestravljeno trčkarajući ka četovođi i njegovim razbojnicima.

„Hoću njega!“, povikao je krvolok. Prišao je za nekoliko koraka i sad je stajao na svega dvadesetak od vođe karavana. Mula je i dalje revala u samrtnim mukama. David je osetio kako mu pogled sam od sebe skreće s tog žalosnog prizora. Ojađeni vozar zamače nekuda iza zatvorenog dela kola. *Doneće nekakav melem svojoj muli ili možda nešto čime će iščupati strelu*, pomislio je David.

Ne.

Čovek je nosio koplje.

Pojurio je, sa strahovitim krikom, na razbojničkog četovođu, nameravajući očigledno da nasrne na njega ubojitom oštricom.

Razbojnik odape strelu.

Pogodila je vozara u jamicu između grla i grudi, zarivši se snažno iznad vrha desne ključne kosti. Zamah je nosio vođu karavana još tri ili četiri koraka pre nego što se ničice srušio na drum. Još pre nego što je pao u prašinu, dva bačena koplja proburazila su mu trup.

„Hvatajte ih sve!“, zapovedio je razbojnički poglavica.

Dva konjanika se sjuriše niz obronak vitlajući kopljima. Ostali razbojnici su silovitim koracima stupali napred. Vozari i putnici iz karavana prestravljeno su vrištali, razbežavši se na sve strane.

U tom trenutku David je osetio kako mu se sva koža ježi od zvuka kakav nije čuo nikada pre.

Na obronku iznad razbojnika iskrsnuo je onaj vojnik.

Niko ga nije ni video ni čuo kad je došao.

Iznad glave je vrteo kožnu pračku, onakvu kakvom pastiri brane stada. David je znao koliku snagu i domašaj ima to oružje. Svi dečaci su znali. Samo što nikada ranije nije čuo takav prodorni fijuk kao sad fijuk ovog uzvitlanog, zviždavog oruđa smrti.

Vojnik izbacilo olovno zrno.

David ga nije ni video, tolikom brzinom je letelo. Uspeo je samo da ugleda kad je pogodilo najbližeg od onih razbojnika što su pekli lepinje pravo u čelo i u istom trenutku, kako se učinilo Davidu, zatiljak mu se razleteo u mlazu kostiju i tkiva. Čovek se sručio kao džak kamenja.

Vojnik je sad pristizao u punom trku. Prvim kopljem koje je izbacio prosuo je creva drugom od razbojnika koji su pekli lepinje pored druma. Pre nego što je taj i stigao da padne, onog do njega je vojnikova *dolabra*, sekira zašiljenog vrha, rasporila od učkura pa do grla.

Sad su razbojnici kričali u strahu.

David je video dvojicu kako bacaju koplja i daju petama vetra. Vojnik je jednoga ubio dvoručnim zamahom dolabre, kojim mu je presekao kičmu i oba bubrega, a drugog bacivši šiljatu sekiru, koja se okretala u vazduhu dok se nije zarila među plečke čoveku u bekstvu.

Razbojnički kolovođa okrenuo se ka vojniku i odapeo na nje-ga strelu, s udaljenosti od nepunih trideset stopa. Očigledno je bilo da je njegovo umeće s lukom takvo da s tog rastojanja može od stotinu pokušaja svih stotinu puta da prostreli čoveku srce.

Strela je poletela.

Pred Davidovim očima, razrogačenim toliko da su narasle kao kolski točkovi, letela je kao da je vreme usporilo svoj tok. Momčić je video žleb na gvozdenoj glavi strele i pera kako lelujaju u letu.

Video je kako vojnik podiže otvorenu levu ruku i s izvanrednom promišljenošću odbacuje strelu tako da je vršak samo okrnurio uvo na njegovoj kapi od lisice i bezopasno proleteo dalje.

Videći to, razbojnički kolovođa se okrenuo i gonjen stravom naskočio na jednog konja. David mu je video kukove iznad podsedlice i pete nogu u sandalama kako podbadaju konja u slabine.

Vojnik je bez žurbe podigao svoj amazonski luk.

Zapeo je strelu.

Odapeo je tetivu.

David pogledom nije mogao da prati strelu u letu. Samo je čuo kad se zarila i video kako je razbojnik poleteo nosom napred, pa se divlje izvio i pljesnuo na zemlju, svaki ud mu je odleteo na svoju stranu, a konj bez jahača je otopotao pored zaustavljenih kola i niz strminu dole ka gostionici.

Momčić je sada stajao nasred puta. Sišao je sa svog vidikovca na obronku, mada kasnije nije mogao da prizove taj silazak u sećanje. Zatekao se tačno pred vojnikom. U njegovim očima nije mogao da zapazi ni gneva ni zadovoljstva. Pogled mu je bio sasvim bistar. Nije se čak bio ni zadihao.

„Donesi mi onu strelu“, naložio je vojnik Davidu. Glas mu nije bio ni grub ni nadmen. „Ne briši ni dršku ni pera. Onda mi donesi opremu odozgo s obronka.“

Ratnik je otišao do kese koja je ležala u prašini i podigao je.

Jureći po odapetu strelu, David je u trku prošao pored one poludivlje curice koju je vojnik sinoć pozdravio pored bureta s vodom u dvorištu gostionice.

Svi ostali iz karavana bili su dotad već ili pobjegli nizbrdo ili se sakrili među kolima ili u procepima među kamenjem oko puta.

Curica je stajala sama, bosonoga na drumu na vrhu grebena, očiju prikovanih za vojnika.

EQUITES LEGIONIS

DAVID JE RIMSKU KONJICU ČUO pre nego što ju je ugledao. Dotrčao je bio putem do mrtvog razbojničkog četovođe i grozničavo je pipao među naborima njegovog ogrtača tražeći strelu koja mu je došla glave kad su grmljavina kopita i povici legionara na konjima doprli s one strane grebena niz koju se put spuštao ka Jerusalimu.

Osvrnuvši se, David vide desetinu konjanika kako sjahuju, opkoljavaju vojnika i savlađuju ga, dok su ostali, njih dve dvestetine na broju, s legionarskom uvežbanošću i disciplinom odsekli i opkolili kola, pripadnike karavana koji su se još zatekli u blizini i preživjele razbojнике, ovladavši tako u potpunosti i mestom zasede i svime što se na njemu nalazilo.

Strela.

Kuda li je, za ime sveta, nestala?

David nigde nije mogao da je nađe, sve dok ga jedna hodočasnica iz karavana, shvativši za čim traga, nije pozvala i pokazala mu dvadesetak stopa niže nizbrdo.

David se sverao nizbrdicom. Strela je ležala na kamenju između miljokaza i jednog gnezda kaktusa opuncija. David je zgrabi.

Ubojita glava jasno se presijavala na suncu, a isto tako i drška, bez ikakvih tragova krvi ili kosti, ali pera... pera su bila natopljena nečim polutečnim i lepljivim, što nije bila krv, nego mesnato tkivo i hrskavica. David je zapazio četiri plitka zarezava u dršci, odmah poviše pera.

Potrčao je s pronađenim plenom nazad ka kolima.

Vojnik je stajao usred prstena uperenih konjaničkih kopalja. Govorio je latinski, koji je David razumeo samo u najoskudnijoj meri, obraćajući se zapovedniku konjanika, koji je ostao u svom sedlu. David je prepoznao reč novac. Vojnik je pokazivao kesu podignutu u ruci.

Naplatio je svoju službu.

Čitavom dužinom karavana legionari koji su sjahali rasturali su kola i njihov tovar. Nešto su tražili. David je video kako su dvojica vojnika svukli jednog hodočasnika do gole kože, rastrgavši njegov sirotinjski prtljag i razbacavši ga po putu. Druga dvojica su pritisnula staricu od šezdeset leta uz kolski točak, zadigla joj haljinu do ramena i gnječili joj grudi i guzove.

„Gde je?“, vikali su vojnici i to pitanje se razlegalo čitavom dužinom karavana. „Kod koga je od vas sakriveno?“

David je krajičkom oka ugledao poludivlju curicu kako se drži ocu za skute. Rimljani su zaista bili nenadmašni kada je trebalo uliti stravu. Znali su kako da zlostavljaju ljude, kako da im ubiju svaku volju za otporom, da ih sateruju kao ovce. Padale su jarosne psovke na latinskom i na iskvarenom aramejskom. Pljuske i udarci nogama deljeni su s neizrecivom nasilnošću.

Davidove oči susretoše ratnikov pogled. Čovek je opazio strelu u dečakovoj ruci i sitnim treptajem mu stavio na znanje: *Čuvaj je, ne daj ovim gadovima da je se dokopaju.*

David je osetio kako rumeni od radosti što se taj junak pouzdaje u njega. Nemo se zakleo da će pre dati život nego tu strelu.

Rimljani su dograbili onog putnika pešaka, oca poludivlje devojčice, i odjednom se sva njihova jarost usredsredila na njega.

„Evo tog čoveka“, povikao je jedan.

Legionari se svi obrušise na nesrećnika.

„Daj ovamo!“

Žestok udarac dlanom po glavi oborio ga je s nogu. Devojčica je vrištala zagrcnuto i pridavljeno kao što vrište oni lišeni dara govora i pripijala se svom staratelju uz bedro. Dvojica Rimljana zgrabiše čoveka za nožne članke. Izvrnuli su ga naglavačke, držeći ga podignutog kao domaćica pile koje čerupa. Drugi su ga drščima kopalja tukli po rebrima.

Ratnik je posmatrao tu predstavu, opkoljen uperenim kopljima petorice-šestorice legionara.

Putnika pešaka, devojčicinog oca, svukli su do kože.

Ono malo prtljaga što je imao iscepali su i rasuli. Jedan mu je, ščepavši nesrećnika za vilicu kao što domaćin ščepa bolesnu ovcu ili jagnje, gurnuo prste u grlo tražeći, kako se činilo, nešto možda sakriveno tu. Zatim su mu dvojica raširili i ruke i noge, a jedan mu je zabio tri prsta u čmar. Devojčica se bacakala u rukama vojnika, mućeci se, u bespomoćnom gnevu, da pritekne u odbranu ocu.

Legionari se okrenuše detetu.

David se sav skupio od užasa kad su dvojica otrgla dete od oca. Jedan joj je otvorio usta i zavukao joj prste u grlo. Onda ju je okrenuo naglavce, povlačeći joj tuniku preko glave, dok je dete vrištalo u beslovesnoj prestravljenosti. Tri legionarova prsta pođoše devojčici između nogu.

Ratniku je lice pomodrelo od gneva. Jednim silovitim korakom probio se iz obruča kopalja i bacio na legionara koji je držao dete.

Od udarca u slepoočnicu Rimljanin se opruži kao proštac. Smesta se dvojica, pa trojica legionara baciše vojniku na leđa. Dok su ga svojom težinom obarali na zemlju, devojčica uspe da se izmigolji na slobodu.

Vojnik se nije dao savladati. Uprkos nagomilanoj težini napadača na leđima, i udarcima pesnicama i dlanovima, plaćenik se pridiže na kolena, udarajući ponovo i ponovo šakom u lice onog prvog legionara.

Devojčica je dotrčala do oca, koji je u izbezumljenoj hitnji nastojao da je udalji iz okršaja. Mala nije htela da se mrdne,

ukopala se u mestu, zureći užagrenim očima dok je ratnik bez predaha pesničio legionara.

Oborio ga je, napokon, udarac teškog lanca po glavi.

„Hvatajte ga!“, povikao je zapovednik.

Rimljani su prikovali vojnika za zemlju, zasuvši ga udarcima batina i držaka kopalja po leđima. Okovali su mu ruke i noge.

David je video kako otac poludivlje devojčice naskače na jednog legionarskog konja, kestenjastog škopca bele dlake iznad sva četiri kopita, i podiže kćer u sedlo iza sebe. Odjurili su galopom.

Psovke i kletve poleteše za njima.

Konjanici su se dali u poteru.

Hodočasnici i putnici iz karavana raštrkaše se u begu.

David se nađe uz ratnikovu naprtnjaču, oko koje je bilo naslagano njegovo oružje. Sigurno je neki legionar doneo taj prtljag odozgo s obronka.

Kao da sluša naredbu nekakvog unutrašnjeg glasa, momčić je podigao sve zajedno i naprtio putnu motku na rame.

Ratnika su, okovanog, sad vukli ka kavezu na kolima koja su dotandrkala uzbrdo, vučena četvoropregom mula; bila su deo legionarske kolone. U tom pokretnom zatvoru već su se nalazila trojica prestupnika.

Davidove oči ponovo se susretoše s vojnikovima, trudeći se da mu kažu: *Kod mene su ti prtljag i oružje, sačuvaću ih.*

Najamnik mu stavi do znanja da je shvatio.

David je napravio jedva dva koraka pokušavši da umakne iz gužve, kad ga nečija ruka zgrabi s leđa i neko ga žestoko klepi po potiljku.

Jedan niži starešina legionara okrenu momčića ka sebi da ga pogleda.

„Ko si sad pa ti, pakla mu?“, upitao je oštro na lošem hebrejskom.

David je iz sve snage stezao ratnikov prtljag. Pokazao je okovanog zarobljenika koga su trpali u kavez na kolima.

„S njim sam, gospodine. Učenik sam mu.“

NAJOPASNIJI ČOVEK U PALESTINI

SA STRATEŠKE TAČKE GLEDIŠTA, JERUSALIM je zagonetka i protivrečnost.

Mesto na kome je grad podignut ne raspolaže ni lukom ni pristaništem, niti leži na kakvoj važnoj ili manje važnoj trgovačkoj žili. Zauzeti Jerusalim nije neophodno ni da bi se obezbedila vojna vladavina nad zemljom (taj zadatak se ispunjava iz prokuratovog sedišta Cezareje, smeštene na morskoj obali) niti da se presretnu napadačke snage koje bi nastupale iz ma kog pravca osim sa istoka.

Grad je ranjiv pred opsadama. Uprkos odbrambenim zidinama, osvajanje je na juriš više od dvadeset puta. Osvajali su ga Jevuseji, Filistinci, Egipćani. Poharao ga je Vavilon pod Nabukodonosorovom vladavinom. Kir Veliki ga je prigrabio u ime Persije. Aleksandar ga je zauzeo bez boja. Jevreji su ga prisvojili pre deset stoleća, pod velikim carem Davidom, ali od tada je bivao otiman i pregažen bezbroj puta.

Zemlja oko njega je bezlična, a grad nasaden visoko na jednom jalovom kamenitom grebenu. Vozari se žale jer sve što se u Jerusalim doprema mora da se doveze *uzbrdo*. Žito i ulje, i zapravo sve životne potrepštine, moraju da se dopreme